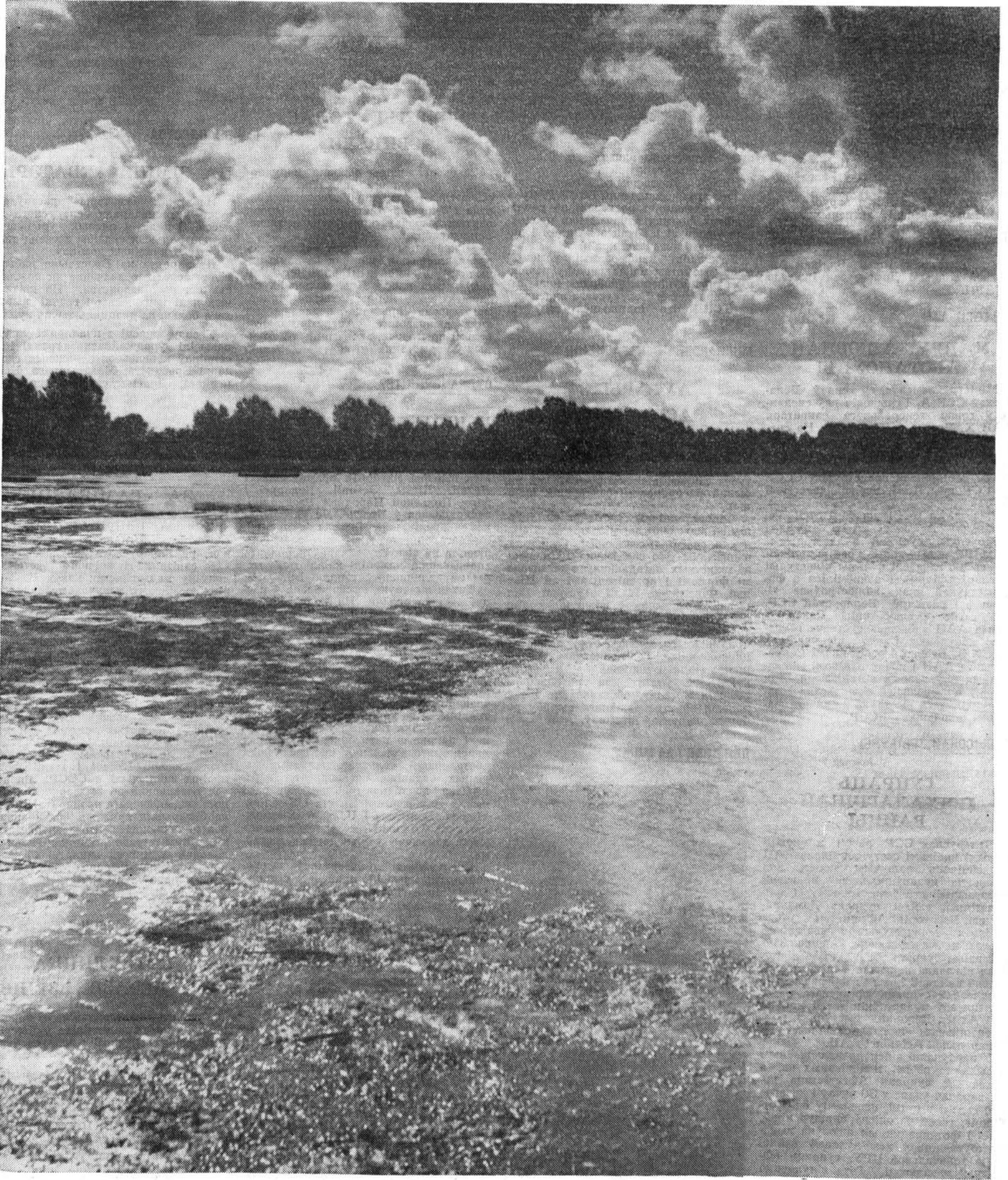

Голас Радзімы

№ 47 (1981)
20 лістапада 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

На двары лістапад. Часта цяжкія шэрыя хмары нізка навісаюць над прыціхлым лесам, апусцелым полем і стылай вадой. Дождж, а часам і снег нагадваюць, што зіма ўжо недзе на падыходзе. Але яна сёлета не спяшаецца да нас на Беларусь. Непагодныя дні чаргуюцца з яснымі і цёплымі. На вуліцах Мінска яшчэ цвітуць хрызантэмы, а ў лясах недалёка ад горада сустракаюцца познія грыбы — апенькі, зялёнкі, падзялёнкі. За гарачае спякотнае лета зямля моцна прагрэлася і астывае павольна і доўга. І ўсё ж на чачамі пачалі прыціскаць замаразкі. Прыгожая восень стаіць на Беларусі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ТЫДЗЕНЬ ПРАФСАЮЗАУ

**ДЭЛЕГАЦЫЯ
З ФІНЛЯНДЫ**

Сустрэчы прадстаўнікоў прафсаюзаў СССР і Фінляндыі садзейнічаюць актывізацыі міжнароднага прафсаюзнага руху за разрадку напружанасці, спыненне гонкі ўзбраенняў, забеспячэнне трывалася міру ў Еўропе і на ўсёй планеце, заявіў кіраўнік дэлегацыі прафцэнтраў Фінляндыі, сакратар прафесіянальнага саюза ўрачоў Марку Ярыма. Ён выступіў на антываенным мітынгу, што адбыўся на Мінскім моторным заводзе. Дэлегацыя, якая прыбыла ў СССР у сувязі з правядзеннем Тыдня прафсаюзаў абедзвюх краін, тры дні знаходзілася ў Мінску.

Толькі ва ўмовах міру мы можам змагацца за матэрыяльны і духоўны дабрабыт, падкрэсліў Марку Ярыма. Мы гарача падтрымліваем мірныя прапановы Саветака Саюза, заклік да ЗША і іншых краін НАТО адмовіцца ад планаў «зорных войнаў».

У час знаходжання ў Мінску члены дэлегацыі былі прыняты ў Белсаўпрофе і Беларускай таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, наведлі эксперыментальную фабрыку верхняга трыкатажу і водагразелачэбніцу прафсаюзаў, агляделі экспазіцыі Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Дома-музея І з'езда РСДРП.

НА СЕСІІ ААН

**У ДРУЖАЛЮБНАЙ
АБСТАНОУЦЫ**

Міністр замежных спраў Беларускай ССР А. Гурьновіч даў сьнеданне ў гонар генеральнага сакратара ААН Х. Перэса дэ Куэльера. На сьнеданні, якое прайшло ў дзелавой і дружалюбнай абстаноўцы, былі таксама адказныя супрацоўнікі сакратарыята ААН, пастаянныя прадстаўнікі СССР і УССР пры ААН, члены дэлегацыі БССР.

Дэлегацыя БССР на 41-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН правяла сяброўскую сустрэчу з дэлегацыямі сацыялістычных краін. Госці з вялікай цікавасцю глядзелі фільмы кінастудыі «Беларусьфільм» і азнаёміліся з фотавыстаўкай, якая адлюстроўвае гісторыю і развіццё Беларускай ССР.

У клубе рускай кнігі Сакаратарыята ААН адбылася сустрэча сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР В. Казько з работнікамі Сакаратарыята ААН і прадстаўнікамі міжнародных няўрадавых арганізацый. Для іх быў арганізаван кінапрагляд і дэманстравалася выстаўка дзіцячага малюнка школьнікаў БССР.

З ВЫСОКАЙ ТРЫБУНЫ

**СУПРАЦЬ
ПСІХАЛАГІЧНАЙ
ВАЙНЫ**

Беларуская ССР разам з многімі іншымі краінамі свету заклікала ААН садзейнічаць рашучым мерам для спынення недапушчальнай практыкі інфармацыйнага імперыялізму і псіхалагічнай вайны супраць Дэмакратычнай Рэспублікі Афганістан.

Звыш 50 падрыўных радыёстанцый прымаюць удзел цяпер у псіхалагічнай вайне супраць ДРА. Гэтую лічбу, якая наглядна паказвае маштабы злавеснай кампаніі ілжы і дэзінфармацыі, развязанай супраць афганскага народа, прывёў прадстаўнік гэтай краіны Алі Ахмед Джушан, выступаючы ў Спецыяльным палітычным камітэце Генеральнай Асамблеі ААН.

У параўнанні з перадрэвалюцыйным перыядам аб'ём накіраваных на, а дакладней, супраць Афганістана радыёперадач узрос у 30 разоў і дасягае 110 гадзін у суткі, паведаміў ён. Сотні кніг, газет, часопісаў, брашур, кіно, тэле- і фотопрадукцыя актыўна выкарыстоўваюцца ў неаб'ядленай вайне, якую ўзначальвае ЦРУ, супраць афганскай рэвалюцыі. Гэта з'яўляецца сур'ёзным парушэннем усіх норм і прынцыпаў міжнароднага права.

КАНФЕРЭНЦЫІ

**МАЦНЕЦЬ
СЯБРОўСКІМ СУВ'ЯЗЯМ**

У Мінску праходзяць справаздачна-выбарныя канферэнцыі рэспубліканскіх аддзяленняў савецкіх таварыстваў дружбы. Іх удзельнікі падводзяць

вынікі работы па ўмацаванню сяброўскіх і культурных сувязей з грамадствамі замежных краін, намячаюць планы на будучыню.

Беларускае аддзяленне Таварыства савецка-кубінскай дружбы, адзначыла намеснік старшыні праўлення аддзялення, загадчыца аддзела народнай адукацыі і культуры Упраўлення справамі Савета Міністраў БССР Т. Дзмітрыева на канферэнцыі, у 1981—1986 гадах правяло вялікую работу па азнаямленню кубінскіх сяброў з поспехамі савецкага народа ў камуністычным будаўніцтве, эканамічным і культурным жыцці рэспублікі. Асабліва ўвага ўдзялялася арганізацыі інтэрнацыянальнага сацыялістычнага саборніцтва аднацішных калектываў, абмену вопытам, расшырэнню кантактаў у рамках сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі.

Канферэнцыя выбрала новы састаў праўлення аддзялення таварыства. Яго ўзначаліў намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Мікуліч.

У той жа дзень адбылася канферэнцыя Беларускага аддзялення Таварыства савецка-кітайскай дружбы (ТСКД). Докладчык—міністр сацыяльнага забеспячэння БССР Г. Крыўлін і актыўныя расказалі аб разнастайных формах азнаямлення працоўных Беларусі і Кітая з жыццём і дасягненнямі абедзвюх краін.

Удзельнікі канферэнцыі намецілі мерапрыемствы па далейшаму развіццю супрацоўніцтва. Выбраны новы састаў праўлення Беларускага аддзялення ТСКД. Яго старшыней стаў Г. Крыўлін.

МІЖНАРОДНЫЯ ПАГАДНЕННІ

**АЎТАРЫТЭТ
РАСПРАЦОВАК**

Важную вестку атрымалі з Югаславіі кіраўнікі Фізіка-тэхнічнага інстытута АН БССР. Падпісаны адразу чатыры ліцэнзійныя пагадненні на набыццё распрацовак беларускіх вучоных.

Фізіка-тэхнічны інстытут не ўпершыню выходзіць на міжнародную арэну са сваімі тэхналогіямі і абсталаваннем. Ім ужо заключана 13 навукова-тэхнічных пагадненняў з замежнымі фірмамі і арганізацыямі са Швецыі, Фінляндыі, Італіі, Аўстрыі, Балгарыі. Практична ў кожную краіну пастаўляецца новае абсталаванне або тэхнічная дакументацыя. На гэты раз прадметам пагаднення сталі станы папярочна-клінавой пракаткі дэталей, прэсы гідра- і пнеўмаўдарнай штампойкі, інструмент для ратацыйнага рэзанія металаў, абсталаванне і тэхналогія электраэразійнага вырабу рабочых элементаў штампай.

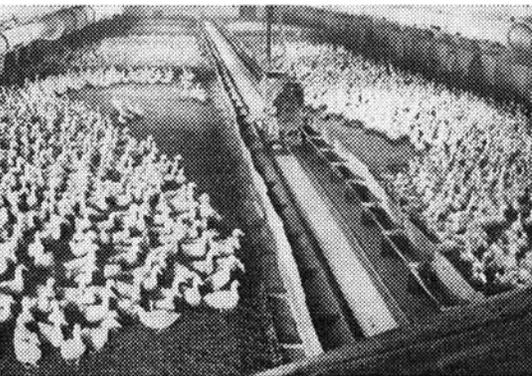
ДЛЯ СЯБЕ І ЗА МЯЖУ

Прадукцыю Беларускага вытворчага аб'яднання мастацкай керамікі добра ведаюць у нашай краіне. Ідзе яна і на экспарт — у ЧССР, Югаславію, Фінляндыю, Ірданію. У асартыменце вырабаў прадпрыемства — разнастайны посуд, наборы для чаю і кавы, вазы, дэкаратыўныя гаршкі для кветак, інтэр'ерная кераміка.

НА ЗДЫМКУ: жывапісец цэха керамікі прадпрыемства Людміла ЦАРЛЮКЕВІЧ.

ДАХОДНАЯ ГАЛІНА

АПАРAT-МАЛЮТКА

**ЧЫСТЫ ГОЛАС
«СВИРЕЛИ»**

За межы краіны выйшла папулярнасць мініяцюрнага радыёпрыёмніка «Свирель» — прадукцыі аршанскага заводу «Чырвоны Кастрычнік». Першая партыя вырабаў адпраўлена чэхаславацкім сябрам.

Міжнародны аўтарытэт «Свирель» заваявала перавагай над іншымі айчыннымі і замежнымі радыёпрыёмнікамі гэтага класа. Пры маленькіх габарытах у яе моцны і чысты голас, магчымасць прымаць перадачы на двух дыяпазонах. Апараты-малюткі вельмі прыгожыя, эканамічныя і зручныя ў карыстанні.

СУПРАЦОУНІЦТВА

ВЫСТАЎКА ў БРЭСЦЕ

Выстаўка тавараў культурна-бытавога прызначэння, на якой экспанаваліся вырабы мясцовай прамысловасці Латвіі, Літвы, Эстоніі, Беларусі і фірм Польскай Народнай Рэспублікі, завяршылася ў Брэсце. Яе ўдзельнікі абмеркавалі перспектывы супрацоўніцтва прадпрыемстваў, што спецыялізуюцца на выпуску тавараў народнага спажывання, намецілі канкрэтныя меры па паліпшэнню гандлю імі.

Такая выстаўка праводзілася ў рэспубліцы ўпершыню. На ёй былі прадстаўлены паўтары тысячы вырабаў прадпрыемстваў і народных промыслаў Польшчы, з якой у нас у рамках эканамічнай інтэграцыі краін — членаў СЭУ ўсталяваліся трывалыя гандлёвыя сувязі. На польскім рынку рэалізуюцца беларускія халадзільнікі, фотаапараты, гадзіннікі, піяніна, пасуда, тканіны. А за кошт імпарту з ПНР наша рэспубліка таксама ў значнай ступені пакрывае патрэбнасці ў таварах народнага спажывання, паліграфічным абсталаванні, сельскагаспадарчых машынах, садавіне. Расшыраецца партнёрства, двухбаковы абмен таварамі паміж універмагамі Брэста і Любліна, Мінска, Варшавы і Познані. Выкарыстоўваць у большай меры такія магчымасці дапаможа і праведзеная выстаўка.

Спецыялісты міністэрстваў мясцовай прамысловасці, планавых органаў рэспублік рэгіёна намецілі, як больш поўна выкарыстоўваць для выпуску вырабаў культурна-бытавога прызначэння другасную і мясцовую сыравіну, абмяняліся вопытам, дамовіліся сканцэнтравана вытворчасць каля 30 відаў тавараў на тых прадпрыемствах, дзе добра адладжана тэхналогія. Прадугледжана асвоіць выпуск 86 новых вырабаў, якія карыстаюцца павышаным попытам.

АЙЧЫННАЯ МАРКА

УДАСТОЕНЫ МЕДАЛЯ

Вертыкальны апрацоўчы цэнтр Гомельскага станкабудаўнічага заводу імя Кірава на міжнароднай выстаўцы ў чэхаславацкім горадзе Брно ўдастоены залатога медаля і дыплама першай ступені.

Прадпрыемства ўзяло курс на ўкараненне найноўшых дасягненняў навукі і практыкі, выпуск прагрэсіўных відаў прадукцыі. Пачалася рэканструкцыя цэхаў. Яна дазволіць к канцу п'яцігодкі павялічыць вытворчасць вертыкальных і гарызантальных апрацоўчых цэнтраў у восем разоў. На іх аснове будзе стварацца гібкая вытворчых сістэмы, якія здольны лагічна мысліць, браць на сябе многія функ-

Развядзеннем гусей, качак займаюцца зараз многія сельскія гаспадаркі Беларусі. Гэты напрамак жывёлагадоўлі прыносіць калгасам і саўгасам значныя даходы. Каля чатырохсот рублёў чыстага прыбытку, напрыклад, намячаюць атрымаць сёлета ад рэалізацыі качынага мяса птушкаводцы калгаса імя Кірава Шклоўскага раёна Магілёўскай вобласці.

НА ЗДЫМКУ: механізаваная раздача кармоў у птушніку гаспадаркі.

цыі чалавека і працаваць ва ўмовах бязлюднай тэхналогіі. Гомельскія станкі і агрэгаты экспартуюцца сёння ў 78 краін свету.

ПЧАЛЯРСТВА

НА ЗІМНІЯ «КВАТЭРЫ»

На зімнія «кватэры» дастаўлены вуллі ў гаспадарках беларускага Палесся. З палёў і лясных урочышчаў на цэнтральныя сядзібы звезена звыш 23 тысяч пчаліных домікаў.

Пчалярства на Брэстчыне набывае сёння асаблівае значэнне як апыльляльніц цэх раслінаводства. На квітнеючых палі канюшыны і грэчкі вывозілася больш за дваццаць тысяч вулляў.

У садружнасці з пчалярамі значна павысілі ўраджайнасць грэчкі і насеннікаў канюшыны перадавыя гаспадаркі Брэсцкага, Маларыцкага, Камянецкага, Драгічынскага і іншых раёнаў.

АХОВА ЗДAROУЯ

**ДЫПЛОМ
ЗА «ГАМІБАЗІН»**

Дыпламы ВДНГ БССР былі ўрачыста ўручаны нядаўна намесніку дырэктара Беларускага навукова-даследчага санітарна-гігіенічнага інстытута, доктару медыцынскіх навук В. Талапіну, старшаму навуковаму супрацоўніку, кандыдату медыцынскіх навук Е. Рымжу і кіраўніку аддзела, кандыдату хімічных навук А. Пярцоўскаму. Так адзначаны іх уклад у распрацоўку і ўкараненне ў медыцынскую практыку новых супрацькурільных прэпаратаў.

Размова ідзе аб жавальнай гумцы «Гамібазін», якая распрацавана ў інстытуце і з'яўляецца прадстаўніком прынышова новых лекавых форм барацьбы з курэннем. Апрача нашай краіны, яе перавагу могуць аданіць курільшчыкі Іспаніі і Італіі (гэтыя краіны заключылі з СССР ліцэнзійнае пагадненне аб вытворчасці савецкага медыцынскага прэпарата). Нядаўна беларускія вучоныя распрацавалі новую тэхналогію, што дазваляе адмовіцца пры вырабе антынікацінавай жавальнай гумкі ад імпартных кампанентаў. Яна адобрана Міністэрствам аховы здароўя СССР.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЕ

**ПАЛІКЛІНІКА
НА БЕРАЗЕ ДЗВІНЫ**

Першых наведвальнікаў прыняла нядаўна новая паліклініка ў Чыгуначным раёне горада Віцебска на беразе Паўночнай Дзвіны.

Цяпер у нас з'явілася магчымасць значна палепшыць лячэбна-дыягнастычнае абслугоўванне жыхароў абласнога цэнтра, гаворыць галоўны ўрач паліклінікі В. Шчомелеў. Раней некаторыя службы знаходзіліся ў розных будынках, працаваць было нязручна.

У новай паліклініцы створаны самыя спрыяльныя ўмовы для прафільна-тэчнай і аздараўленчай работы. Увесь першы паверх адведзены для аднаўленчага лячэння. Два басейны, для дарослых і дзяцей, розныя лячэбныя гразі, радонавыя ванны, падводны душ-масаж дапамогуць паправіць здароўе тысячам пацыентаў. Есць тут фізіятэрапія, іголкаўкаванне і іншыя эфектыўныя метады лячэння. Плануецца стварыць кабінеты стоматалагічных і псіхалагічнай разгрузкі.

САЎГАС «БЕЛАРУСКІ» НА ПСКОЎШЧЫНЕ

II. ДАРОГА Ў АДЗІН КАНЕЦ

— Вось пазнаёмцеся, — гаворыць дырэктар саўгаса «Беларускі» Дзмітрый Андрэеў, прадстаўляючы двух маладых хлопцаў, што сядзяць у яго кабінце. — Вашы землякі: Сяргей Багай і Валодзя Жукаў. Хочучь пераехаць да нас жыць і працаваць.

Мы разгаварыліся. Хлопцы расказалі, што прыехалі з Магілёўскай вобласці, з горада Крычава. Пра саўгас «Беларускі» даведзілі ад свайго сябра, які ўжо трэці год жыў тут. Ён і параіў пераехаць сюды. Але перш захацелі паглядзець самі, разведаць, як кажуць, што тут і да чаго. Якія ўражання? Пасёлак спадабаўся. Работа таксама задавальняе — ім прапануюць пайсці слесарамі на жывёлагадоўчы комплекс. Так што праз месяц-другі яны прыедуць у «Беларускі» ўжо разам з сям'ямі.

Такіх гасцей у кабінце дырэктара саўгаса можна заستاць даволі часта. Прыязджаюць, безумоўна, не толькі з нашай рэспублікі (я ўжо гаварыў, што ў «Беларускім»

жывуць людзі 17 нацыянальнасцей). Спачатку едуць паглядзець, нешта ўжо ведаючы пра новы саўгас з прэсы ці ад знаёмых. Некаторыя, праўда, вяртаюцца назад ні з чым: або не знаходзяць таго, што хацелі б (праца, напрыклад, не падабаецца), або іх прафесіі саўгасу не патрэбны.

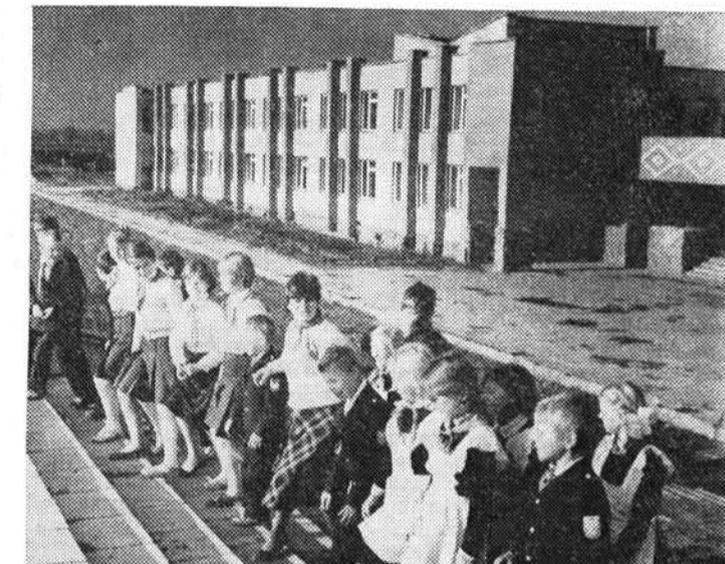
— Бывае, адмаўляем і па той прычыне, што нас не задавальняе ўзровень кваліфікацыі спецыяліста ці яго асабістыя якасці, — расказвае Дзмітрый Андрэеў. — Вы святляецца, скажам: малады чалавек мяняе ўжо пятае месца працы — ледзь ці не кожны год. Чаму? Аказваецца, там не сшыюся з калегамі, тут не спадабалася, цяпер жа звольнілі за прагулы... Думаю, такі работнік наўрад ці дзе больш года-двух затрымаецца. Пасля нас ён зменіць яшчэ пяць месцаў і пойдзе шукаць шостае. Таму мы і адмаўляем яму, прама называючы прычыну: на часовую работу не прымаем. Нашы землякі ўсталявалі-

ся ў «Беларускім» грунтоўна, прынамсі, тыя, з кім давялося размаўляць, не збіраюцца купляць білет у адваротны бок.

Мікалай і Ала Якушавы прыехалі з Клімавіч Магілёўскай вобласці ў 1982 годзе. Увогуле, збіраліся адправіцца куды-небудзь далей на Поўнач ці ў Сібір (канкрэтнага адрасу не было) — рамантыкі, кажуць, захацелася. З гэтым і прыйшлі ў райком камсамолу. Ём прапанавалі некалькі варыянтаў, сярод іх і саўгас «Беларускі» ў Нечарназем'і. Работнікі райкома ўзяліся ўзгадняць дэталі пераезду, а Якушавы пачалі пакаваць рэчы. Старэйшая сястра Алы — Святлана і яе муж Рыгор Багуза падтрымалі ідэю Якушавых і надумалі паехаць разам з імі. Вырашылі, што дзеці пабудуць дома з бабуляй, пакуль не наладзяць быт на новым месцы.

З двух чамаданаў Якушавы і пачалі жыць у «Беларускім». Мікалай працаваў у саўгасе шафёрам. Ала — дзяржаўца. Па першым часе давялося жыць у гасцініцы. Але ўжо праз месяц яны атрымалі двухпакаёвую кватэру і пачалі патроху абжывацца. Калі нарадзілася дачка і іх стала чацвёра, Якушавым прапанавалі больш прасторную трохпакаёвую кватэру, дзе яны зараз і жывуць разам з шасцігадовым

Колем і трохгадовай Наташай.

Не было праблем і ў Рыгора і Святланы Багузаў. Добра ўладкаваліся, абжыліся як след. Іх цяпер таксама чацвёра — у дзесяцігадовай Сняжаны летась з'явілася сястрычка Цвятана. Дарэчы, услед за Алай і Святланай пераехалі ў пасёлак Беларускі і іх бацькі, каб жыць разам з дзецьмі. Ім саўгас выдзеліў асобную кватэру.

Але напэўна самую вялікую радню ў пасёлку мае Юрый Токін. Мы хацелі сфатаграфіраваць іх усіх разам, але тады давялося б многіх людзей адарваць ад работы, таму вырашылі абмежавацца толькі здымкам Юрыя.

Токін трапіў у «Беларускі» выпадкова. Каб не тая паездка ў госці да сваяка, які працаваў тут, Юрый, магчыма, і зараз бы жыў у сваім Крычаве. Саўгасу ж тады якраз патрэбен быў чалавек, яго прафесія (Токін — ветэрынарны ўрач, скончыў сельскагаспадарчы тэхнікум).

— Калі мне казалі пра гэта, я спачатку адмахнуўся — успамінае Токін. — А потым падумаў: чаму я адмаўляюся? Работа па мне, заробтак добры, адразу даюць жыллё... Калі дома расказаў пра гэта, першая рэакцыя жонкі таксама была негатыўнай. Але абмеркавалі прапанову і прыйшлі да лагічнай высновы, што для нас, лю-

дзей маладых і лёгкіх на пад'ём, яна цалкам прымальная. У «Беларускім» мы ўжо трэці год і бачым, што з выбарам не памылліся.

Па рэкамендацыях Токіных у саўгас прыехалі яшчэ некалькі сям'яў іх сваякоў. Так цэлы род і сабраўся. Цяпер Юрый усяляк рэкламуе «Беларускі» сярод сяброў і знаёмых у Крычаве. Вы, напэўна, ужо здагадаліся, што тыя маладыя хлопцы, з якімі мы пазнаёмліліся ў кабінце дырэктара, таксама сфармавалі пароду Токіна. Дарэчы, у «Беларускім» Юрый сустраў і сваіх тэхнікумаўскіх сакурснікаў Ніну і Сяргея Рэванцовых. Аказалася, яны прыехалі сюды літаральна на два месяцы раней за яго, даведаўшыся пра новы саўгас з газет.

Большасць нашых землякоў, прыехалі ў «Беларускі» з Магілёўшчыны і Віцебшчыны і пераважна з тых раёнаў, якія суседнічаюць з Расіяй. Але нямала людзей і з іншых абласцей.

У наступным нумары мы раскажам, як жывуць і адпачываюць людзі саўгаса «Беларускі».

Ігар ГЕРМЯНЧУК.
НА ЗДЫМКУ: Юрый ТОКІН; Ніна УСЕНЯ прыехала ў «Беларускі» з Мінска, яна па прафесіі педагог, працуе ў школе; Мікалай ЯКУШАЎ з сынамі і дачкой.
Фота С. КРЫЦКАГА.

КАЛІ Б НЕ ВАЙНА, магчыма і сёння стаяла б гэтая хата ў вёсцы Лахазва. А чаму б і не? Высокі падмурок быў выкладзены з абчасаных валуноў, зруб смалісты — такі дом сто гадоў прастаіць, бярвенне пачарнее з часам, але ўсё адно будзе трывае, бы загартаваная цэгла. А хату ставілі за год-другі да вайны. Значыць ёй яшчэ і паўстагоддзя не было б...

Але няма хаты. Згарэла яна ў першыя дні вайны. Згарэла ўся вёска Лахазва. Яна стаяла сярод лесу недалёка ад прамога шляху з Брэста на Маскву. Ад дарогі, па якой у ракі сарак першы год папаўзаў на ўглыб краіны браніраваная армія Гітлера. Цалкам можа быць, што на картах фашысцкіх генералаў вастрыё галоўнага ўдару ўпіралася ў гэтую маленькую кропку з назвай Лахазва. Яго спрабавалі сагнуць, затупіць: артылерыйскі разлік нашай процітанкавай пушкі даў тут, каля ваколіцы вёскі, свой апошні бой. Некалькі танкаў падбілі. Але бой быў няроўны...

Помсцячы, фашысты ўдарылі запальнымі снарадамі па вёсцы. Лахазва згарэла ўся, дачка. Людзі цудам уратаваліся. Іван Несцяровіч тады быў яшчэ хлапчуком. Самы страшны ўспамін яго дзяцінства — той жахлівы дзень, той жахлівы пажар. Агонь перакідаўся

НА СУСТРЭЧУ ПРЫЯЗДЖАЮЦЬ ДЗЕЦІ, УНУКІ, ПРАУНУКІ

ТАМ, ДЗЕ БЫЛА ВЁСКА

з адной хаты на другую, драўляныя дамы гарэлі, бы порах. У гэтым агні згарэла і яго бацькоўская хата.

І ўсё ж... І ўсё ж мы сёння можам дэталёва разглядзець гэты дом. Іван Несцяровіч, цяпер па прафесіі, працуе на Слонімскай картонна-папяровай фабрыцы, зрабіў падрабязны яго макет. Можна зазірнуць у невялікія, памерам з бланкот, акенцы. І тады пабачыш інтэр'ер і ўбранне хаты. Стол каля акна, палавікі, раскатаныя ад парога да кута, пабеленую печ... Вянікі гэтай хаты таксама складзены з дрэва. Праўда, бярвенні таўшчынёю ўсяго ў палец, але сапраўдныя, сасновыя. І нават дзе-нідзе на іх праступаюць дробенькія, залацістыя кропелькі смалы. Словам, вельмі дакладны, паменшаны ў некалькі разоў макет вясковай хаты.

— Не, гэта не макет, — не згаджаецца Іван, — гэта помнік.

Мы маўчым, углядаючыся ў невялікі помнік. Як многа ўсё-такі значэння ў гэтага слова «помнік». Ім можа быць і

вялізны мемарыяльны комплекс, і трыумфальная арка, узведзеная ў цэнтры горада, і калона, і абеліск каля дарогі, і вось такая дакладная копія сялянскай хаты. Помнік для душы, для сэрца толькі аднаго чалавека, для Івана Несцяровіча, для хлапчука Іванкі са спаленай Лахазвы.

Ёй не суджана было адрадіцца пасля вайны. Сёння на месцы вёскі — а гэта на мяжы Слонімскага і Баранавіцкага раёнаў — пустка. Толькі зарослыя травой падмуркі, ды здзічэлыя яблыні, ды абваленыя калодзежы, ды могілкі за ваколіцай на ўзгорку напамінаюць, што калісьці тут жылі людзі.

Многа гадоў назад нарадзілася гэтая традыцыя

— Так, самой вёскай няма, — уздыхае Іван Несцяровіч. — Але ж гэта не значыць, што і памяці няма. Памяць пра Лахазву берагуць людзі. А калі ёсць людская памяць — значыць жывая вёска, жывая ў гэтай памяці, значыць мы — землякі.

Доўга шукаў фабрычны цяляр адрасы людзей, сваіх аднавяскоўцаў, у якіх вайна забрала вёску і якія раз'ехаліся па ўсёй краіне. Ён знаходзіў іх на суседняй Украіне і далёка за Уралам, у Расіі. Ён пісаў ім лісты, што добра б было ім, землякам, аднойчы сабрацца разам на тым месцы, дзе іх Лахазва стаяла. Ушанаваць памяць аднавяскоўцаў, што загінулі ў баях з фашыстамі, схіліць галовы над магіламі далёкіх продкаў, падыхаць паветрам роднага куточка зямлі. Іван Несцяровіч стаў атрымліваць лісты ў адказ. Адгукаліся не толькі людзі старэйшыя, пісалі сыны і ўнукі былых аднавяскоўцаў.

І вось аднойчы, у вызначаны дзень, па зарослым травой і кустоўем гасцінцы, які вёў да былой вёскі Лахазва, пайшлі і пайшлі людзі. Віталіся, абдымаліся, плакалі, успаміналі... Многіх аднавяскоўцаў не было сярод іх: загінулі ў партызанскіх атрадах, на фронтах Вялікай Айчыннай. Тады і вырашылі: абавязкова паставіць ім помнік.

Сціплы, але дарагі сэрцу гэтых людзей абеліск стаіць сёння на ўзгорку. На ім імёны загінуўшых у баях за свабоду і незалежнасць Радзімы. Кожны год збіраюцца каля гэтага помніка жывыя.

І сёлета такая сустрэча была. Адусюль прыехалі землякі.

Пяцьдзесят чатыры двары было на даваеннай вуліцы Лахазвы. На сёлетнюю сустрэчу прыехала каля трохсот чалавек.

Былі слёзы, былі і песні, тыя песні, што спявалі ў вёсцы яшчэ да вайны. Арганізавалі выстаўку рукадзелля майстрых — жыхарак былой Лахазвы, якія не забываюць вышыванія ўзоры сваіх маці і бабуль. Стаяў тут і макет дома Івана Несцяровіча, дома, падобнага да ўсіх хат даваеннай Лахазвы.

Сустрэча землякоў, сустрэча суровай памяці...

Анатоль ПАЛОНСКИ.

Speech by Mikhail GORBACHEV, General Secretary of the CPSU Central Committee, on Soviet TV

Good evening, dear comrades. We meet again, and the subject once more is Reykjavik. A most serious matter. The meeting with the US President has aroused the entire world. Much new data has emerged over the past few days demanding assessments which I would like to share with you today.

I told a press conference in Reykjavik, you remember, that we shall yet return more than once to the meeting between the leaders of the USSR and the US. I'm convinced that we have even now not realized the entire significance of what has happened. But are sure to. If not today, then tomorrow, but we shall grasp the full magnitude of Reykjavik and do justice both to the accomplishments and gains, and to the missed opportunities and losses.

Dramatic as the course of the talks and their results were, the Reykjavik meeting greatly facilitated, probably for the first time in many decades, our search for nuclear disarmament.

I believe now that, as a result of the meeting, we have risen to a higher level not only in analyzing the situation, but in determining the objectives and framework of possible accords on nuclear disarmament.

Finding ourselves a few steps from practical agreement on such a difficult and vitally important issue, we all grew to understand to a far greater extent the danger facing the world. We feel stronger the need for immediate solutions and, most important of all, we know at present that it is realistic and possible to avert the nuclear threat.

At this point, I would like to note that the Soviet programme for eliminating nuclear arms by the year 2000 was described until recently by many pundits of world politics as illusory, as an unrealizable dream.

Indeed, this is the case when past experience is neither wealth nor counsel, but a burden that makes search for solutions more difficult.

Reykjavik generated not hopes alone. Reykjavik also highlighted the hardships on the road to a nuclear-free world.

Without grasping that fact, it is impossible to assess correctly the results of the Icelandic meeting.

The forces opposed to the trend towards disarmament are great. We have felt that both during the meeting and since. Much is being said now about Reykjavik.

Realistically-minded people assess the meeting in Iceland as a major political event. They welcome the fact that it has resulted in an advance to new qualitative levels in the fight against nuclear weapons. The results of Reykjavik, as they are viewed by the Soviet leadership, encourage all who want a turn for the better.

Interesting assessments are being made within the state, public and scientific quarters of most countries. The opportunities that have become apparent are being characterized as corresponding to universal human aspirations.

It is the common view that the meeting has raised to a new level both the Soviet-American dialogue and the East-West dialogue as a whole. It has been taken out of the plane of technical estimates and numerical comparisons to new parameters and dimensions.

This height reveals new prospects for solution of the current acute problems. I mean security, nuclear disarmament, prevention

of new spirals in the arms race, and fresh realization of the opportunities that have opened up before mankind.

The debate on the meeting is, one might say, only beginning. I believe, indeed I am confident, that it will mount. So will, as we believe, the general efforts of people, political and public quarters to tap the possibilities that opened up in Reykjavik.

What was outlined there was the route to resolving the vital issues on which the very fate of mankind depends.

Yet, the time that has elapsed since Reykjavik has demonstrated something else.

Quarters linked with militarism and arms race profits are clearly scared. They are doing their utmost to cope with the new situation and, coordinating their actions, are trying in every way to mislead the people. They are doing their utmost to place under control the sentiment of broad sections of the world public, to suppress their quest for peace, and to hinder governments from taking a clear-cut position at this decisive moment in history.

These quarters have at their disposal political power, economic leverage, and powerful mass media. Of course, one should not overestimate their strength, but one should not underrate it either. All indications are that the battle will be a difficult one. Forces in the camp of the enemies of detente and disarmament have begun to regroup. Feverish efforts are being made to put up such obstacles as will check the process set rolling in Reykjavik.

In the circumstances, I consider it necessary to return to the acute issues which appeared on the order of the day in connection with the meeting in Iceland.

Our point of view, which I set forth one hour after the meeting, has not changed. I state that not only to reiterate the appraisals made earlier.

I do so to draw your attention to the word-juggling and dissonance which we are observing. It might be the effect of confusion, perplexity, but might well be a preplanned campaign to cheat ordinary people.

Different explanations are being given of the aims set before the meeting. From the initial curses of the Reykjavik meeting a prompt and concerted turn was made to words of praise.

A hectic campaign started to misappropriate the other side's proposals.

The main forces were brought in to defend an SDI held up to shame in Reykjavik. Generally speaking, Washington is now living through some hectic days.

But what is that? A prelection game which needs a picture of Reykjavik is a success? Or are we dealing with an unpredictable policy for years to come?

This phenomenon needs serious study.

It certainly has not escaped our attention how and where certain political quarters are steering the discussion of the meeting.

The key elements of that campaign are worth mentioning. Efforts are being made to paint over the destructive position of a US administration which came to the meeting unprepared. It came, let me say one more time, with the old baggage. But when there was no avoiding a situation demanding clear answers, it blasted the chance to crown the meeting with accords.

Efforts are being made, in the new post-Reykjavik situation,

to compel the USSR to go back to the old approaches, to pull it back to fruitless numbers debates, to walking in circles in the conditions of a deadlock.

Evidently there is no small number of politicians in the West whom the Geneva talks suit as a screen rather than a forum for seeking accords.

What was being thoroughly disguised previously is now becoming more clear: among US and West European ruling circles, there are powerful forces which would frustrate the process of nuclear disarmament. Some people are again making nuclear weapons out to be a boon.

A half-truth is the most dangerous lie, as the saying goes. It is very disquieting that not just the rightist media but ranking figures in the US administration as well have taken such a stand and at times a stand of downright deception, too.

I have already related how matters stood in Reykjavik. We went to the meeting with constructive and the most radical arms reduction proposals in the entire history of Soviet-US negotiations. The proposals take into account the interests of both sides.

Arriving in Iceland, I told the leaders of that country so on the eve of the meeting. By the middle of the first session of talks with the President of the United States, the proposals had been handed over to him.

Far-reaching and interconnected, they constitute an integrated package and are based on the programme we announced on January 15 for the elimination of nuclear weapons by the year 2000.

The first proposal is to cut by half all strategic arms without exception.

The second proposal is to fully eliminate Soviet and US medium-range missiles in Europe and immediately set about talks on missiles of this type in Asia as well as on missiles with a range of less than a thousand kilometres. We suggested freezing the number of such missiles immediately.

The third proposal is to consolidate the ABM Treaty and to start full-scale talks on a total ban on nuclear tests.

It was on the basis of the Soviet proposals that the discussions I described in detail in my previous speeches began.

Through laborious effort and acute argument, the two sides' position drew reassuringly closer together on two out of three areas.

The logic of the talks brought the sides to determining specific periods for the elimination of strategic offensive arms. President Reagan and I agreed that such arms of the USSR and the USA can and must be fully eliminated by the year 1996.

An accord was also reached on complete elimination of US and Soviet medium-range missiles in Europe and on a radical cut in the missiles of this class in Asia.

We attach fundamental importance to these accords between the USSR and the United States: they have shown that nuclear disarmament is possible.

Such is the first half of the truth about the Reykjavik meeting. But there is also another half and it consists in the fact, as I have already said, that the US side frustrated an agreement which, it seemed, was quite near at hand.

The US administration is now trying in every possible way to convince people that a possible

major success with concrete agreements was not achieved owing to Soviet unyieldingness over the programme of the so-called Strategic Defense Initiative (SDI).

It is being even asserted that we allegedly lured the President into a trap by putting forward «breathtaking» proposals on cutting down strategic offensive arms and medium-range missiles, and that later on we ostensibly demanded in an ultimatum form that SDI be renounced.

But the essence of our stand and of our proposals is as follows: we are for reduction and then complete elimination of nuclear weapons. We are firmly against a new stage in the arms race and against its transfer to outer space.

Hence we are against SDI and are for consolidation of the ABM Treaty.

It is clear to every sober-minded person that if we embark upon the road of deep cuts and, then, complete elimination of nuclear weapons, it is essential to rule out any opportunity for either the Soviet or US side to gain unilateral military superiority.

We perceive the main danger of SDI precisely in a transfer of the arms race to a new sphere, and in endeavours to go out into outer space with offensive arms and thereby achieve military superiority.

SDI has become an obstacle to ending the arms race, to getting rid of nuclear weapons, and is the main obstacle to a nuclear-free world.

When Mr. Shultz, US Secretary of State, tells the Americans that SDI is a sort of «insurance policy» for America, that is, to say the least, an attempt to mislead the American people.

In actual fact, SDI does not boost America's security but, by opening up a new stage in the arms race, destabilizes the military-political situation and thereby weakens both US and universal security.

The Americans should know this.

They should also know that the US stand on SDI, as stated in Reykjavik, fundamentally contradicts the ABM Treaty. Article 15 of the Treaty does allow a party to withdraw from the Treaty but only under certain circumstances, namely «if it decides that extraordinary events related to the subject matter of this Treaty have jeopardized its (party to the Treaty) supreme interests». There have not been and are no such extraordinary events. It is understandable that the elimination of nuclear weapons, if started, would make the emergence of such extraordinary events still less probable. This is logical.

Article 13 of the ABM Treaty also stipulates that the sides should «consider, as appropriate, possible proposals for further increasing the viability of this Treaty». The US, on the contrary, is seeking to depreciate the Treaty, and deprive it of its meaning.

These are all quotations from the document signed by the top representative of the United States.

Many a tale has been invented to raise SDI's prestige. One of them is that the Russians are terribly afraid of it. Another is that it was SDI that brought the Russians to the talks in Geneva and then to Reykjavik. A third is that SDI alone will save America from some «Soviet threat». A fourth is that SDI will give the United States a great technological lead over the Soviet Union and other

countries, and so on, and so forth.

Knowing the problem, I can say now only one thing: continuation of the SDI programme will sweep the world into a new stage of the arms race and would destabilize the strategic situation.

The rest of what is being ascribed to SDI is very dubious in many respects and is being done to giftwrap a suspect and dangerous commodity.

The President, in upholding his position that thwarted the reaching of agreement in Reykjavik, asks rhetoric questions: Why do the Russians so stubbornly demand that America forever remain vulnerable to a Soviet missile strike? Why does the Soviet Union insist that we remain defenceless forever?

I'm surprised at such questions, I must say. They have the air of indicating that the American President has an opportunity to make his country invulnerable, to give it secure protection against a nuclear strike.

As long as there exist nuclear weapons and the arms race continues, he does not have such an opportunity. The same, naturally, applies to ourselves.

If the President counts on SDI in this respect, it is in vain. The system would be effective only if all missiles were eliminated. But then, one might ask, why the antimissile defence altogether? Why build it? I don't mention the money wasted, the cost of the system — according to some estimates, it will run into several trillion dollars.

So far, we have been trying to persuade America to give up that dangerous undertaking. We are urging the American administration to look for invulnerability and for protection another way — the way of total elimination of nuclear weapons and establishment of a comprehensive system of international security that would preclude all wars — nuclear and conventional.

The SDI programme remains as yet an integral part of the US military doctrine.

The current Defense Guidance for 1984-1988, produced at the Pentagon at the beginning of Reagan's term in office, directly provides for developing space-based systems, including means to destroy Soviet satellites and boost the antimissile defences of US territory with a possible US pull-out from the ABM Treaty.

That document emphasizes that military rivalry with the USSR should be channeled into new areas so as to make senseless all previous Soviet expenditures on defence and make all Soviet weapons obsolete. Once again, as you see, the old ghost-hunt, as former President Nixon put it, once again, the calculations on wearing out the Soviet Union.

It is hard for the current administration to learn lessons.

Is it not the answer to the question why its commitment to SDI is so stubborn? The Star Wars plans have become the chief obstacle to agreement on averting the nuclear threat. In vain Washington is now claiming that we are moving towards an agreement. Only politically naive people could accept eliminating nuclear weapons as a means of deterring American aggression, and getting a threat from space in return. There are none in the Soviet leadership.

It is hard to reconcile oneself to the loss of a unique chance — that of saving mankind from the nuclear threat. Bearing pre-

Maksim TANK

AN EAR OF RYE

On a stalk fragile,
Among the grasses high,
Lone in the meadow
Grows an ear of rye.
It may have been a birdie
Who here dropped a seed
Or the wind, the vagrant,
Brought it from a field.
Maybe it fell out
Of a holey sack
Borne across the meadow
Along its narrow track.
Only the far heaven
Knows how to the mead
From his native soil
Got the lone seed.
The sun and a strong wind
Waste the little ear.
On the earth the poor thing
Drops tear after tear.
He weeps that there's no one
His bitter thoughts to share,
No one to support him
And lean on in despair.
There is no beloved
Her golden head to kiss
And at eve together
To sing and sway in bliss.
So having pulled down
His girdle of thin straw,
The poor ear continues
His ill-luck to deplore.
He weeps that he in vain
Grows single in that spot
With not a kindred soul
To see his woeful lot.
He weeps that all his grains
Birds will take away,
That soon a heavy rain
Him on the earth will lay.
Overcome with sorrow
He turns towards the sky.
Thus pines in the meadow
The lonely ear of rye.
1909.

THE SONG AND THE TALE

The song and the tale
By friendship bound
Wonders and charms
Scatter around.
Childish dreams
They wake in the morn
Just like the beams
Of the sun at dawn.
The song and the tale,
As if they were rays,
Illumine for the world
Mysterious ways.
They point the path
To stars and the morrow
And warm the souls
Of those in sorrow.
The song and the tale,
Like dreams in a flight,
Will show happiness
In images bright.
To fondle the heart
Never they fail;
Hear, O heart,
The song and the tale!
1921.

TO THE SUN

O my sun desired,
For you I waited long!
Where were you earlier
When I suffered wrong,
When my boyhood joyless
Passed in need and sorrow,
When I met in worries
Every sombre morrow,
When my poor father
In death his comfort found,
When the spring high water
Washed away his mound,
When I walked and stumbled
On the darksome road,
When the haughty landlords
To me no mercy showed,
When forlorn and driven
I spent in grief my time,
When my youth disabled
Thus withered in its prime?
O my sun desired,
For you I waited long!
Where were you earlier
When I suffered wrong?
1935.

THE OAK

With the boughs rising,
All alone and free,
In the mead remote
There stands a tree.
Clean devoid of fear
Little does it care
For the wind or tempests
Often raging there.
In the same meadow
Growing for years
Many things it knows,
Many songs it hears.
In its big, aged bole
Hollows roomy yawn,
But it stands and dozes
Terrible, forlorn.
1911.

cisely this in mind, I told the press conference in Reykjavik that we did not regard the dialogue as closed. We hope that President Reagan, on returning home, would consult Congress and the American people and adopt decisions logically necessitated by what had been achieved in Reykjavik.

Quite a different thing has happened. Besides distorting the entire picture of the Reykjavik negotiations—I will speak about that later—they took in recent days actions that look simply wild in the normal human view after such an important meeting between the two countries' top leaders.

I mean expulsion of another 55 Soviet embassy and consular staff from the United States. We will take measures in response, of course, very tough measures on an equal footing. We are not going to put up with such outrageous practices. But for now let me say the following.

What kind of government is that, what can one expect from it in other affairs on the international arena? To what limits does the unpredictability of its actions go?

It turns out that it has no constructive proposals on key disarmament issues and that it does not even have a desire to maintain the atmosphere essential for a normal continuation of the dialogue. It appears Washington is not prepared for any of these.

A conclusion suggests itself. It is confirmed by the considerable experience to date. Every time a gleam of hope appears in approaches to the big issues of Soviet-American relations and to a settlement of matters involving the interests of the whole of mankind, provocation is immediately staged with an eye to frustrating any positive solution and poisoning the atmosphere.

Where is the true face of the US administration? Is it for unravelling and resolving problems or does it want to ultimately destroy all that may serve as a basis for headway and deliberately rule out any normalization?

An unattractive portrait of the administration of that great country, of an administration quick to take disruptive actions, is coming into view. Either the President is unable to cope with an entourage which literally breathes hatred for the Soviet Union and for everything that may lead international affairs into a calm channel or he himself wants that. At all events, there is no keeping the «hawks» in the White House in check. And this is very dangerous.

As far as informing the American people about the Reykjavik meeting is concerned, the following has taken place, quite in the spirit of the abovementioned: facts have been concealed from them. They were told the half-truth which I spoke of earlier. Matters were portrayed so as to show that the United States, acting from the position of strength, almost wrested consent from the Soviet Union to US terms.

And the day is, apparently, not far off when the United States will ostensibly attain its goal: it is essential, they say, not to slacken the pace of military preparations, and to speed up the Star Wars programme, to increase pressure in all directions.

These past days have witnessed a great cause being drowned in petty politicking. The vital interests of the American people, allies, and international security as a whole have been sacrificed to the arms manufacturers.

A good deal has been said about the openness of American society, freedom of information, the pluralism of opinions, and that everyone can both see and hear what he or she wants.

In Reykjavik, when pointing out the difference between our two systems, the President told me: «We recognize the freedom of the press and the right to listen to any point of view.» I am quoting his words. But how do

things stand in actual fact?

Here is a fresh fact. I have been told that our public organization, Novosti Press Agency, has published in English the texts of my press conference in Reykjavik and my speech on Soviet television and sent them out to many countries, including the United States.

Well, I can tell you that the pamphlet with these texts has been detained at the US customs for several days now. It is being prevented from reaching the American reader. That's a nice «right to listen to any point of view»!

Or take the following example. Touching upon humanitarian affairs I told the President: take cinematography. A great number of American films are shown on the Soviet screen. Soviet people have an opportunity through them to get an idea of both the way of life and the way of thinking of the Americans.

Whereas Soviet films are practically not shown in «free America». The President evaded answering and, as usual in such cases, pleaded free enterprise under which everyone does whatever he wants.

I also told him about the publication of American books in this country and of our books in the United States: the ratio is approximately twenty to one.

I put the question of radio information before the President as well. I said: «In this field, too, we are in an unequal position. You have surrounded the Soviet Union with a network of radio transmitters and broadcast from the territory of other countries in many languages of the Soviet Union round the clock everything you like.

«America, availing itself of the fact that we are not close neighbours, has separated itself from our radio information by the medium wave band—receivers in America are only of that kind.» The President could not say anything to that either.

Then I suggested to him: «Let us do it this way: We cease jamming the Voice of America broadcasts while you give us an opportunity to set up radio broadcasts beamed at the United States on US territory or somewhere nearby so that the broadcasts would reach the population of your country.» The President promised to think about it.

It appears that the United States is becoming an increasingly closed society. People over there are being isolated from objective information in a cunning and effective way. This is a dangerous process.

The American people should know the truth about what takes place in the Soviet Union, about the true content of the Soviet foreign policy, about our real intentions, and the truth about the state of affairs in the world as a whole, too.

At the present stage, I would say, this is of exceptional importance.

Now a few words about the way the outcome of the Reykjavik meeting is being presented in the United States. It took only a few hours, or days at the outside, for everything that was spoken of in Reykjavik to be plunged into a fog of inventions and fantasies. Endeavours are being made to ruin the grains of trust before they germinate.

The President stated recently that only ballistic missiles had been the subject of accord while his assistants had said straightforwardly that bombers and all cruise missiles remained untouched.

The Secretary of State set forth another version—that our accord dealt with all strategic arms. By the way, he was present during my conversations with the President, just like our Minister of Foreign Affairs E. A. Shevardnadze.

Mr. Speakes, the White House spokesman, stated that Mr. Reagan had possibly been misunderstood and that the President had never agreed to the elimination of all nuclear weapons.

The things went as far as outright misrepresentations.

It is alleged, for example, that during the meeting the US President did not agree to the Soviet proposal on a complete elimination of all strategic offensive arms of the USSR and the US by 1996, and that a single point of view on our proposal was not achieved.

With all responsibility as a participant in the talks I state: the President did, albeit without special enthusiasm, consent to the elimination of all—I emphasize—all, and not just certain individual strategic offensive arms. To be destroyed precisely over ten years, in two stages.

The interpretations given to the discussion of the problem of nuclear testing are a far cry from truth, too. The unilateral approach to that issue on the part of the US is pictured in such a way as to lead one to believe that the Soviet Union gave its full consent to it. This did not happen, nor could it happen.

The issue of the elimination of medium-range nuclear missiles in Europe is being presented in a distorted perspective as well. To say nothing of the fact that it is taken out of the package proposed by the Soviet side.

But our consent to freeze the number of missiles with a range of under 1,000 kilometres, too, is being portrayed as a «recognition» by the Soviet Union of the US «right» to deploy American missiles of the same class in Western Europe.

Given such interpretations, I myself will soon be in doubt as to what we spoke of in Reykjavik—of removing the nuclear threat, reducing and eliminating nuclear arms? Or of how to keep this threat growing further, diversify the nuclear arsenals and make not only this entire planet, but outer space and the Universe an arena of military confrontation? This is what's happening, comrades.

The prospect for Soviet-American mutual understanding has so scared someone that certain people are coming up with absolutely inconceivable obstacles a priori and inventing preconditions.

A presidential assistant went so far as to say that before embarking on nuclear disarmament the US should see changes in the political climate in the Soviet Union.

All this is just not serious, not serious at all.

When similar claims were made 70 or 40 years ago there was still a chance to regard them as the inability to think things out, or as historical blindness. Nowadays it is a demonstration of a complete lack of understanding of the realities.

The issue of conventional arms is also mentioned as a «precondition». It is sufficiently serious in and of itself.

To date an oft-used thesis in the West has been «superiority» of the Soviet Union and other Warsaw Treaty states in conventional armaments. It is this that allegedly is compelling NATO to build up its nuclear potential incessantly.

Of course, there is no disbalance of any kind. After Reykjavik this fact was for the first time publicly recognized by Mr. Shultz and Mr. Reagan. But the crux of the problem does not lie in the maintenance of parity. We don't want the arms race to go from the sphere of nuclear arms into the sphere of conventional ones.

Let me remind you that our January proposal on the elimination of nuclear weapons by the end of the century included also the provision on the elimination of chemical weapons and on deepening reductions in conventional armaments.

We have returned to that issue more than once since January. The proposals of the Warsaw Treaty countries were formulated most completely this summer in Budapest. We sent them to the other side. I mean the NATO member-countries.

No answer has been forthcoming.

Every day passing since Reykjavik is making clearer that the meeting in Iceland was a

touchstone determining the real value of the words and declarations by political figures.

So much has been said of the need for getting rid of the nuclear nightmare, and of how easy it will be to breathe in a nuclear-free world, if only the USSR and the US got things in motion.

But hardly had a ray of hope appeared when many of those who were cursing nuclear weapons and affirming their allegiance to the idea of a nuclear-free world, disappeared from view.

Certain voices in Western Europe even maintain that it is difficult to part with American nuclear weapons, with American missiles.

Evidently the thing is that the policy makers in the West are thinking of nuclear weapons not in terms of defence at all. Otherwise, it is difficult to imagine why pretexts are being sought out now for keeping the missiles in place or why support for SDI is being expressed at governmental level.

Here is something to ponder over both for us and the Western European public.

Alongside frontal attacks, more subtle manoeuvres are being made. Isn't it possible to take from the negotiating table something that is better, while ignoring what does not suit one's taste for some reason?

They say that the difficulties appeared in Reykjavik allegedly because we, the Soviet side, put forward our cardinal proposals in a package. But the package is a balance of interests and concessions, a balance of concerns removed, the interdependence of security interests. Here everything is like on scales and the two sides should be even.

That is why, evidently the West wants to scatter this logically substantiated and just variant for an overall accord into parts, while doing nothing to restore the balance of compromises.

All our proposals in Reykjavik are objectively connected with the central strategic weapons systems. Our concessions are also a part of the package. No package—no concessions.

It is a reality of our national security. Such an approach assures security for the US and all other countries as well.

That is why we are attaching great significance to reinforcing the ABM Treaty. We are making no attempts of any kind on it. On the contrary, we are opposed to its being revised, supplemented, and so forth. We are opposed even more to its replacement with something else, as the President said in Reykjavik, or, perhaps, it was a slip of the tongue.

Let me put it frankly. I was very much surprised when during the meeting he started telling the Soviet side and me personally not to regard the ABM Treaty as «gospel». What, then, should one's attitude to treaties be? Should they be looked upon as so much as paper?

Without strict observance of the treaties, and especially such a fundamental one, it is impossible to ensure international order and elementary stability. Otherwise, the world will be the reign of arbitrary rule and chaos.

Let me say once again: when SDI is preferred to nuclear disarmament, only one conclusion is possible—through that military programme efforts are being made to disprove the axiom of international relations of our epoch expressed in the simple and clear-cut words under which the US President and I put our signatures last year. Here are those words: «Nuclear war must not be fought and it cannot be won».

Let me say in conclusion: the Soviet Union has put the maximum of goodwill into its proposals. We are not removing these proposals, they still stand. Everything that has been said by way of their substantiation and development remains in force.

Good night, comrades.
(Pravda, October 23, 1986.)

У БССР БОЛЬШ ЗА МІЛЬЁН АМАТАРАЎ ПРЫМАЮЦЬ УДЗЕЛ
У САМАДЗЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ ТВОРЧАСЦІ

ЗЯМЛЯ, ШЧОДРАЯ НА ТАЛЕНТЫ

...Яркім святam народных талентаў сталі творчыя справаздачы вядучых самадзейных калектываў рэспублікі, якія прайшлі ў парках культуры і адпачынку, у Палацах культуры Мінска сёлета ў верасні. Як дарагіх гасцей, хлебам-соллю, кветкамі і ўсмешкамі сустракалі мінчане самадзейных артыстаў з многіх гарадоў і вёсак. Гэтыя сустрэчы, нацыянальны каларыт і самабытнасць, багаты рэпертуар, шматколернасць касцюмаў — для многіх гараджан сталі сапраўдным адкрыццём. А з якім натхненнем выходзілі на сталічную сцэну артысты-аматары! Побач з такімі вядомымі самадзейнымі калектывамі, як ансамблі песні і танца «Спадчына» Маладзечанскага, «Нёман» Гродзенскага, «Лідчанка» Лідскага гарадскіх Дамоў культуры, выступілі і калектывы, што нядаўна пачалі свой творчы шлях, — ансамбль танца «Рэха» са Століна, аркестр народных інструментаў з Оршы і іншыя. Доўга не адпускалі са сцэны ўдзячныя глядачы фальклорны ансамбль беларускай песні і музыкі «Лявонь», які прыехаў з Воранаўскага раёна на Гродзеншчыне. Сакрэт іх поспеху ў арыгінальнасці рэпертуару, які падрыхтаваны на мясцовым фальклорным матэрыяле, і складзе музычных інструментаў, сярод якіх побач са скрыпкай можна пачуць галасы дудкі, ражка, званымбал.

— Патрэбен час, каб асэнсаваць усё ўбачанае тут. Першыя ж уражанні — гэта пачуццё радасці і гордасці за тое, што наша беларуская зямля такая шчодрая на таленты, — сказаў пасля канцэртаў народны артыст БССР кампазітар Юрый Семянка.

Гэта толькі адна з многіх падзей разнастайнага творчага календара Другога Усесаюзнага фестывалю народнай творчасці, які пачаўся ў рэспубліцы ў сакавіку сёлета года і прысвечаны 70-годдзю Вялікага Кастрычніка. Больш чым мільён чалавек прымуць удзел у фестывалі. Прыцягнуць як мага больш людзей, памагчы ім знайсці сябе ў творчасці — адна з высакародных мэт фестывалю. У ім адлюстроўваюцца ўсе напрамкі творчых і культурных інтарэсаў савецкіх працоўных, выяўляюцца праблемы развіцця ўсіх відаў і жанраў самадзейнасці. Увабраўшы ў сябе шматгадовыя традыцыі папярэдніх фестывалю і аглядаў, сёлета святая народная творчасці стане яшчэ больш яркім і маляўнічым, больш масавым. У ходзе фестывалю разам з яго пастаяннымі ўдзельнікамі — артыстамі-аматарамі — сваё майстэрства прадэманструюць члены самых разнастайных клубаў па інтарэсах, аб'яднанняў калекцыянераў, садоўдаў, краязнаўцаў, кветаводаў, члены добраахвотных таварыстваў, ткачы і вышывальшчыцы, народныя майстры.

Пачаўся фестываль маляўнічымі святамі з канцэртамі і выстаўкамі. А другі этап — з сакавіка па лістапад 1987 года — будзе своеасаблівым аглядам дасягненняў народнай творчасці: лепшыя з лепшых змогуць прыняць удзел у раённых і гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх заключных канцэртах і выстаўках, творчых справаздачак. Пераможцы будуць прадстаўляць самадзейнае мастацтва рэспублікі ў заключным канцэрте ў Маскве, на Днях народнай творчасці Беларусі на ВДНГ СССР, у Цэнтральным парку культуры і адпачынку імя Горкага.

Сёлета фестываль у нашай рэспубліцы мае і свае асаблівасці: усюды ў яго рамках праводзяцца стаўшыя ўжо традыцыйнымі святы вёсак, вуліц і гарадоў, фальклорнага мастацтва. У чэрвені—ліпені 1987 года ва ўсіх гарадах і раёнах адбудуцца святы песні і танца. Яны з'яўца сваеасаблівай рэпетыцыйнай першага рэспубліканскага свята песні і танца, які плануецца правесці ў 1989 годзе. Значны ўклад у далейшае развіццё нашага нацыянальнага мастацтва ўносяць ствараемыя сёння Беларускае музычнае таварыства і рэспубліканскае аддзяленне Савецкага фонду культуры, у склад якіх увойдуць вядомыя дзеячы культуры і мастацтва, многія самадзейныя калектывы.

А пакуль — фестываль шырока

крочыць па рэспубліцы. Кожны месяц яго творчага календара мае свае запамінальныя падзеі. Напрыклад, на пачатку вясны ў Мінску адбыўся VIII традыцыйны конкурс народных і ўзорных самадзейных калектываў Мінска і Мінскай вобласці. У ім прыняло ўдзел 3 830 чалавек.

У гэты ж перыяд завяршыліся агляды агітбрыгад, агіттэатраў, студый і гурткоў мастацкага слова, якія мовай мастацтва гавораць пра найбольш зладзённыя і значныя праблемы нашага жыцця.

Ва ўсіх абласцях прайшлі марш-парады духавых аркестраў, святы духавой музыкі. Ва ўрачыстым марш-парадзе, праведзеным, напрыклад, у рамках шостага Гомельскага абласнога агляду-конкурсу духавых аркестраў, удзельнічала 52 калектывы. Можна ўявіць, якое гэта было прыгожае і цікавае відовішча. Добрай традыцыяй сёлета стала правядзенне канцэртаў духавой музыкі ў выхадныя і святочныя дні ў гарадскіх парках культуры і адпачынку. Упершыню ва ўсіх абласцях арганізаваны святы народнага майстэрства. І як яркі фінал іх — рэспубліканскае тэатралізаванае свята народных мастацтваў і рамёстваў «Горад Майстроў» у Гомелі.

Поспехі самадзейнага мастацтва сёння неаспрэчныя. Ні адно свята, ні адзін вечар у клубе ці Доме культуры не абыходзіцца без удзелу народных талентаў. Штогод сіламі самадзейных калектываў праводзіцца больш за 100 тысяч канцэртаў. Высокі аўтарытэт нашых калектываў і на міжнароднай арэне. Толькі за апошнія тры гады вядучыя самадзейныя калектывы з поспехам выступалі на міжнародных фальклорных фестывалю у Канадзе, Грэцыі, Ірландыі, Балгарыі, Іспаніі, Югаславіі і іншых краінах.

Расшыраецца геаграфія народнай творчасці, з'яўляюцца новыя, адраджаюцца забытыя яго віды і жанры. Разам з развіццём традыцыйных вальна-харавых, музычных, тэатральных калектываў у апошнія гады ствараюцца і новыя — народныя сімфанічныя аркестры, цыркавыя, кіна-і фотастудыі. Шырока заявіў пра сябе нядаўна створаны ў Залескім сельскім клубе Сморгонскага раёна тэатр лялек «Батлейка», заняўшы на міжрэспубліканскім фестывалі народных тэатраў у Эстоніі «Рампа дружбы-86» адно з прызавых месцаў. У рамках фестывалю ў многіх раёнах Гомельскай вобласці праведзены агляды-конкурсы гарманістаў, удзельнікі якіх прадэманстравалі высокае майстэрства ігры, у тым ліку і на інструментах, вырабленых сваімі рукамі. Па ініцыятыве культработнікаў Брэсцкай вобласці ў рэспубліцы сталі шырока праводзіцца агляды-конкурсы мастацкай самадзейнасці сямейных калектываў. Атрымлівае ўсё большае распаўсюджанне дамашняе музыцыраванне, аўтарская самадзейнасць.

Аднак фестываль — гэта не толькі святы, але і карпатлівая штодзённая работа. Стварэнне новых калектываў, арганізацыя і ўдасканаленне творчага працэсу, работа з рэпертуарам — гэтаму таксама павінен памагчы фестываль.

Мы рады, што фестываль узбагачае быт і адпачынак савецкіх людзей, робіць яго насычаным і разнастайным. Па ініцыятыве многіх аматарскіх аб'яднанняў праводзяцца буйныя масавыя мерапрыемствы, арганізуюцца выстаўкі, прапагандуюцца новыя абрады і святы. Напрыклад, у горадзе Кобрыне народныя майстры, аматары мастацкай разьбы па заказу мясцовых устаноў, калгасаў, саўгасаў у вольны час выконваюць вялікі аб'ём афарміцельскай работы.

Словам, усё, што набыта сёння многавякавымі традыцыямі народнага мастацтва, арганічна ўваходзіць у сучаснае жыццё рэспублікі, у яе штодзённы побыт, а задача сёлета фестывалю — узбагаціць і памножыць, гэтыя традыцыі, зрабіць іх здабыткам усіх.

Тадэвуш СТРУЖЭЦКІ,
намеснік начальніка ўпраўлення
культасветустаной Міністэрства
культуры БССР.

Узорны хор хлопчыкаў віцебскай сярэдняй школы № 33 — адзін з лепшых самадзейных калектываў рэспублікі. Яго выступленні заўсёды збіраюць вялікую аўдыторыю глядачоў.

3 КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

БАЙКА-БАБУЛЯ, ЗАЎСЁДЫ ВОСТРАЯ НА ЯЗЫК

«Нават той, хто нічога ўжо не баіцца, баіцца смеху», — так кажуць у народзе. Два з палавінай тысячагоддзі карыстаецца чалавецтва гэтым чарадзейным сродкам у барацьбе з рознымі заганами жыцця. І як самая дзейсная і надзейная зброя, дапамагае тут людзям вострая, дасціпная байка. У алегарычнай форме з умоўнымі персанажамі (гэта могуць быць не толькі людзі, але вельмі часта і жывёлы, расліны, неаддухоўленыя рэчы шырокага ўжытку) яна тым не менш здольна стварыць настолькі дакладную і пазнавальную мадэль канкрэтнай жыццёвай сітуацыі, што яе «герояў» без цяжкасці пазнаюць і чытачы, і тыя, хто стаў аб'ектам гэтай своеасаблівай тэрапіі смехам.

На Беларусі байка не адразу заняла такое важнае месца, як, напрыклад, у рускай літаратуры. Як дакладна акрэслены жанр, яна нарадзілася толькі ў канцы XIX стагоддзя, калі першыя спробы ў гэтай галіне духоўнай культуры зрабілі Альгерд Абуховіч і Францішак Багушэвіч. З іх твораў і пачынаецца кніга «Беларуская байка», што сёлета выйшла ў Мінску ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Сёння гэта найбольш поўны збор беларускай дарэвалюцыйнай і савецкай байкі, свой уклад у развіццё якой унеслі Янка Купала, Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч, Эдуард Валасевіч, Уладзімір Паўлаў, Уладзімір Корбан...

Супраць чаго ж скіравана іх працяг? Тут ёсць тэмы «актуальныя» на працягу стагоддзяў, а ёсць, як гаворыцца, на патрэбу дня.

У дарэвалюцыйных байках Купала і Коласа значнае месца займае тэма панскага і рэлігійнага дэспатызму, бласпраўя працоўнага народа, тагачаснага палітычнага становішча. Для прыкладу можна прыгадаць байкі «Пчолы і трутні», «Мініта і валы», «Ястраб, лісіца і пень» Янкі Купалы; «Пан і рэчка», «Пастух і авечкі», «Свіная філасофія», «Баба і куры» і іншыя творы Якуба Коласа.

Сюжэты іх нескладаныя, але ідуць ад рэальнага жыцця. Напрыклад, такі: «Уздумаў рэчку пан спыніць, мужыкоў луг заціпаць», але ў выніку з-за непагоды рэчка выйшла з берагоў і разнесла гатку разам з панам, які аж усеўся на яе.

Вельмі папулярным быў прыём, калі апісваюцца адносіны паміж пастухом і яго падапечнымі, якіх ён часта трымае ў самым жаласным стане. У рэшце рэшт, у байцы Я. Коласа «Пастух і авечкі» расказваецца, як статак вырываўся з загоны на волю, і пастух, які лічыў сябе вельмі добрым і нават дэмакратычным, нацкаваў на гэты статак сабак.

Не менш часта пісьменнікі-байкапісцы звярталіся і да алегарычных вобразаў пчол-працаўніц і дармаедаў-трутняў. Вось як гэта зрабіў Янка Купала ў байцы «Пчолы і трутні», напісанай у 1913 годзе:

Стаў даводзіць селяніну
Нехта нейкі ў чорным:

Як павінен быць ўслужным,
Згодлівым, пакорным.

— Бо і пчолцы, — кажа

ў чорным, —

Мёд гадуць кветкі,

У згодзе з пчолкамі і трутні

П'юць той мёд, як дзеткі.

А сялянін тут пад тое

Буркнуў запыхтанне:

— Ну, а хто пчала, хто трупень —

Я ці ты, васпане?

Тэмай многіх дарэвалюцыйных баек былі неўдцтва, рэлігійныя і бытавыя забавы, хцівасць, лянота, непавага да іншых людзей... Многае з гэтага пакінуў стары капіталістычны лад «у спадчыну» маладому працоўнаму савецкаму грамадству, якое аб'явіла самую рашучую вайну падобным хвабаробам у сваім доме. Але змагацца з перажыткамі мінулага нялёгка: стагоддзямі пецціліся і гадаваліся яны старымі ўмовамі, адносінамі паміж людзьмі. Тут патрэбны агульны намаганні, у тым ліку і літаратура-сатырыкаў. Так нарадзіліся байкі, якія высмейвалі прыстасаванцаў і бюракратаў, падахалімаў і лайдакоў, гандляроў і зайздроснікаў. Асабліва моцна даставалася ім ад вострага, дасціпнага яра Кандрата Крапівы. Некаторыя творы пісьменніка сталі не проста папулярнымі на Беларусі, а нават хрестаматыйнымі, вывучаюцца ў школах. Выразы з баек Крапівы, некаторыя вобразы ўжываюцца людзьмі ў паўсядзённым размове, калі трэба даць дакладную і кароткую характарыстыку якімсьці негатывным жыццёвым сітуацыям, з'явам ці пэўным асобам. Неадночы можна пачуць, як пра невука кажуць «дыпламанаваны баран», і ўзгадваецца тады аднайменная байка Кандрата Крапівы, у якой дурному барану на смех прывязалі на шыю мету і сказалі, што гэта «дыплом». Тайнага ворага пісьменнік вывеў у вобразе жабы ў каліенне, якая хацела перавярнуць воз з сенам, што везлі людзі з поля. Воз, зразумела, раздавіў яе сваімі коламі. Вынік з расказанай гісторыі пэўна робіць наступны: «Ці не такі і кожнай жабы лёс, што пнецца на хаду кульнуць савецкі воз?» Твор напісаны яшчэ ў 1927 годзе, але выразамі з гэтай байкі — «жаба ў каліенне», «кульнуць савецкі воз» — мы карыстаемся і па сёння. «Ганарысты парсюк», «махальнік Іванюў», «угоднікі-маўчалынікі» — усё гэта таксама пайшло з баек Кандрата Крапівы.

Не абыходзіць увагай байку і пакаленне маладзейшых беларускіх пісьменнікаў.

Навошта ж ім, сучасным савецкім пісьменнікам, ужываць алегарычную форму крытыкі — байку, калі пра ўсе негатывныя з'явы можна гаварыць, не хаваючыся, адкрыта. Безумоўна, прычына доўгага жыцця байкі не ў тым, што па-іншаму выказацца нельга, а ў цікавасці і арыгінальнасці яе як літаратурнага жанру. Зборнік «Беларуская байка» гэта пацвярджае.

Г. БРАТКО.

ПІСЬМЕННІК АБ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ
КУЛЬТУРНЫХ ПРАБЛЕМАХ У СССР

ЗАГАД ЧАСУ

Праблемы нацыянальнага ўзаемадзеяння культур, літаратур, моў — для нас жыццёва важныя, паколькі СССР — краіна федэратыўная, многанацыянальная, і тое, што адбываецца ў кожнай з рэспублік, мае абавязкова і агульнае значэнне. Ад таго, як развіваюцца нацыянальныя літаратуры на месцах, наколькі сучасныя і своечасовыя задачы, якія яны вырашаюць на сваёй нацыянальнай глебе і разам з тым у агульным кантэксце адзінага для ўсіх нас сацыялістычнага ладу жыцця, у многім залежыць грамадзянскі, маральны, духоўны патэнцыял чалавека — што нясе ён у сабе свайму грамадству і свету: гармонію адносін ці цяжкасумяшчальнасць, вышыню нацыянальнага духу, жаданне павяжаць іншанацыянальныя каштоўнасці і ў той жа меры быць паважаным як прадстаўнік пэўнага народа ці пагарду, абьякаваць да тых, хто гаворыць на іншай мове. Гэта пытанні не акадэмічныя, а самыя што ні ёсць надзённыя і таму неадкладныя. І ў гэтай справе нам таксама неабходна публічнасць — як адзнака новага ў новым мысленні. Культываваць публічнасць — такі загад часу.

Гаворачы сёння аб стане нацыянальных культур, неабходна нарэшце адмовіцца ад надакучлівых супастаўленняў, успамінаў аб тым, што былі некаторыя народы малапісьменнымі, непісьменнымі. Тая эпоха даўно мінула, а цяпер іншы час, час навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. І ў падыходзе да развіцця нацыянальных літаратур, нацыянальных культур павінна быць іншае вымярэнне: нельга ўжо радавацца з той прычыны, што ўсе ўмеюць чытаць і пісаць, што ёсць газеты, радыё, тэлебачанне, тэатры і г. д. Усё гэта так, і добра, што так. Але нельга адгароджвацца гэтым ад новых, жывых праблем жывога народа і яго культуры. Не трэба прадстаўляць справу так, быццам у нашых нацыянальных сферах усё вырашана і няма ніякіх праблем. Сёння вяртае разважаць аб тым, наколькі глыбока і дэмакратычна развіваецца нацыянальная культура, нацыянальная самавыядомасць у сістэме нашай інтэрнацыянальнай структуры. Інтэрнацыяналізм не арыфметыка, не сума складаемых, а алгебра многіх нацыянальных культур, якія маюць сваю самастойнасць. І разам з тым неабходны агульны назоўнік для ўсёй нашай духоўнай культуры, нельга абыйсціся без выкарыстання дасягненняў больш высокаразвітых культур. Вось аб гэтым мы гаворым і ў гэтым спрабуем разабрацца.

Напрыклад, развіццё нацыянальнай літаратурнай мовы. Што адбываецца ў ёй, якія працэсы? Уявім, запазычаныя — наколькі яны натуральныя, арганічныя, своечасовыя, ці не дадуць яны часам ад кансерватызму мыслення, ад ляноты ро-

зуму, калі механічна з адной мовы пераносяць нешта ў іншую.

Я адразу хачу абмовіцца: добра вядома, што руская мова — вялікая мова, і гаварыць сёння пра яе ролю для ўсіх нацыянальных культур краіны раўназначна таму, што рвацца ў адчыненыя дзверы. Руская мова — вялікая, але гэта не значыць, што не варта звяртаць увагі на ўнутраныя заканамернасці іншай нацыянальнай мовы і прыўносіць у яе, у прыватнасці з рускай, тое, што можна і не прыўносіць...

Прыніжэнне ўласнай, нацыянальнай самабытнасці — адна крайнасць, але ёсць і іншая, процілеглая ёй, якая таксама выклікае абурэнне. Я гавару аб тэндэнцыі ўзвышаць свой народ, бачыць толькі вартасці, плюсы і не заўважаць мінусаў у яго жыцці. Зразумела жаданне, але антыдыялектычнае, якое з'яўляецца ў нейкай меры тормазам на шляху абнаўлення.

Калі мы тэрэтычна ўяўляем, што з часам, у нейкай аддаленай будучыні, усе мовы салююцца і будзе толькі адна ці дзве мовы ў свеце, наўрад ці мы, захопленыя гэтай перспектывай, разумеем, што свет ад гэтага збяднее. Гэтыя «перамогшыя» мовы не будуць мець навакольнага сілкуючага асяроддзя. Аднастайнасць не можа забяспечыць развіццё. Таму важна захаваць як мага даўжэй разнастайнасць моў. У наш час інфармацыйнага выбуху, калі ўзніклі ўмовы, якія нівеліруюць усё і ўся, моўнае ўтрыманства нікому не пойдзе на тым, каб было мноства літаратурных моў.

Бессмяротнасць народа — у яго мове. Кожная мова вялікая для свайго народа. У кожнага з нас ёсць свой сыноўскі абавязак перад народам, які нас нарадзіў, даў нам самае вялікае багацце — сваю мову: захоўваць чысціню яе, прымнажаць багацце яе.

Але вось мы сутыкаемся з новай дыялектыкай гісторыі. Сучаснае чалавечэе грамадства знаходзіцца ў пастаянным і ўсёўзрастаючым кантактаванні, што ўсё больш становіцца ўсеагульнай жыццёвай і культурнай неабходнасцю. У гэтых умовах кожнаму чалавеку трэба валодаць некалькімі мовамі. У літаратурах некаторых рэспублік сёння ўзнікае з'ява двухмоўнасці. Я, дарэчы, належу да пісьменнікаў-білінгвістаў. Пішуць, як вядома, на роднай мове і на рускай беларус Васіль Быкаў, малдаванін Іон Друцэ, азербайджанцы Максуд і Рустам Ібрагімбекавы, узбек Цімур Пулатаў... Я ведаю многа людзей, якія добра валодаюць некалькімі мовамі — і народаў нашай краіны, і замежнымі. Вялікі свет літаратуры, культуры раскрыты перад імі. Я ўпэўнены, што гэта шлях будучыні — цудоўны свет павінен быць расчынены перад усімі.

Чынгіз АЙМАТАУ.

прадстаўлены важнейшыя дакументы партыі і ўрада аб разрадцы, скарачэнні ўзбраенняў і раззбраенні.

РАДКІ ПРА ДРУЖБУ

У выдавецтве «Современник» у Маскве выйшла кніга «Браты родныя». Яна прысвечана дружбе народаў Расіі і Беларусі. Вядомыя пісьменнікі, публіцысты разказваюць на яе старонках аб сацыяльным і духоўным развіцці народаў гэтых рэспублік. Зборнік складаецца з пяці раздзелаў, кожны з якіх ахоплівае пэўны гістарычны перыяд.

У ГОСЦІ НА РАДЗІМУ КОЛАСА

Здаўна славіцца Наднямонне народнымі талентамі. Сцежкамі гэтага кутка беларускай зямлі ў свой час хадзілі Адам Міцкевіч, Уладзіслаў Сыракомля, іншыя вядомыя майстры літаратуры. Наднямонне, а дакладней Стаўбоўшчына, — радзіма народнага песняра Якуба Коласа. Акінчыцы, Ласток, Альбучь, Смольня, Мікалаеўшчына — гэтыя і іншыя населеныя пункты добра вядомыя кожнаму, хто хоць аднойчы далучаўся да неўміручага таленту паэта. У гэтыя лістападаўскія дні яны зноў былі на вуснах соцень людзей і найперш беларускіх пісьменнікаў, а таксама іх калег з Ленінграда, Украіны, Літвы, Узбекістана — усіх, хто прыняў удзел у Рэспубліканскім свяце паэзіі.

Госці наведалі мясціны, дзе ў розныя гады жыў Колас.

Першы прыпынак — у Акінчыцах, дзе нарадзіўся будучы паэт. Шматлікіх аматараў паэзіі тут сустрэлі артысты фальклорнага ансамбля вёскі Узла Мядзельскага раёна.

Потым заехалі ў Смольню — там у 1912 годзе ўпершыню Колас сустрэўся з Янкам Купалам і пасябраваў на ўсё жыццё.

У Мікалаеўшчыне, ля помніка народнаму песняру, адбыўся вялікі літаратурны мітынг. Адкрыў яго сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР В. Зуёнак.

— Уся творчасць Якуба Коласа — глыбока народная, — сказаў ён. — Яна выявілася ў пастаноўцы важнейшых праблем, у праўдзівым паказе штодзённага побыту працоўнага беларуса, у распрацоўцы літаратурных норм беларускай мовы. Пальмяная творчасць нашага земляка ў словах-вобразах, у песнях вальнапільных дайшла да народа, да родных сёл, адгукнулася ў

сэрцах мільёнаў працоўных, бо яна заўсёды з'яўлялася водгукам на падаеі, якія найбольш іх хвалілі.

Вучаніца мясцовай школы, што носіць цяпер імя Коласа, Лена Белая расказала аб значэнні твораў песняра ў жыцці падрастаючага пакалення. Выступілі таксама госць з Украіны Уладзімір Броўчанка і беларускі пісьменнік Мікола Маляўка, паэтычная творчасць якога пачыналася ў літаратурным аб'яднанні гэтай школы.

А тым часам пісьменнікаў чакала перапоўненая зала Палаца культуры калгаса «Нёман» — перадавой гаспадаркі Стаўбоўшчыны. Вечар адкрыў і вёў лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа Максім Лужанін. З цікавасцю слухалі прысутныя народнага паэта Беларусі М. Танка, народнага пісьменніка Я. Брыля, паэтаў А. Вярцінскага, Р. Барадуліна, А. Грачанікава, К. Цвірку, Ю. Свірку, Н. Тулупаву, Т. Бондар, М. Пракаповіча, У. Паўлава, а таксама гасцей — І. Сабілу (Ленінград), Д. Джабарова (Узбекістан), Р. Скучайтэ (Літва), У. Броўчанку, С. Пінчука (Украіна).

Прыемна было ўсім паслухаць урывак з паэмы «Новая зямля» «Мой родны кут, як ты мне мілы...» па-руску ў перакладзе І. Сабілы і па-ўкраінску — у перакладзе С. Пінчука. А потым рэй вялі самадзейныя артысты. На канцэрт яны запрасілі поклічным гукам сурмы, так званана турнага рогу, якім здаўна на беларускай зямлі збіралі люд на розныя ўрачыстасці. Выступалі такія папулярныя калектывы, як фальклорна-этнаграфічны ансамбль «Крупіцкія музыкі», узорны ансамбль «Лянок», народны ансамбль песні і танца «Спадчына».

Удзячныя глядачы атрымалі сотні аўтографу любімых пісьменнікаў, набыўшы кнігі, якія прадаваліся тут жа, у фае сельскага Палаца культуры. Многія купілі і сувеніры, вырабленыя рукамі народных майстроў.

В. МІХАЛЕНЯ.

НА ЗДЫМКАХ: урачыстае пасяджэнне ў Палацы культуры калгаса «Нёман»; хлеб-соль гасцям; аўтограф дае пісьменнік Янка Брыль; вершы чытае зямляк Я. Коласа, паэт М. МАЛЯЎКА.

Фота Я. КАЗЮЛІ і У. КРУКА.

АБ САМЫМ ЗАПАВЕТНЫМ

«Дзе мір, там і жыццё» — так называўся вечар у Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы ў Мінску. Пісьменнік Іван Чыгрынаў расказаў аб творах беларускай літаратуры, у якіх адлюстроўваюцца ідэі міру, братэрства, еднасці народаў. Пра ўвасабленне гэтых міру ў сваёй творчасці расказаў мастак Л. Дударанка. У час сустрэчы можна было пазнаёміцца з выстаўкай яго твораў. Працавала таксама кніжная выстаўка «У будучы век пад нагамі міру», на якой былі

НАТАТКІ НАТУРАЛІСТА: ЛІСТАПАД

КАЛІ ЗАМІРАЕ ЛЕС

Наступілі кароткія дні і цёмныя доўгія ночы. Асеннія вятры пазрывалі лілова-барвовыя і залацістыя ўборы з асін і бяроз. Апошнія павукі на жоўтых лістах апусціліся з дрэў на зямлю і пахаваліся ў сваіх зімовых сховішчах—мурашніках. Цікава, што гэтыя смяротныя ворагі глыбокай восенню і зімою добра ўжываюцца разам, не крапаючы адзін аднаго.

Часам ноччу выпадае снег. Але калі днём ён растае, то можна знайсці свежыя лясныя кветкі. Як радуецца яны ў гэтую пару! Значыць, яшчэ не зіма, а толькі прадзімак. Яшчэ можа вярнуцца кароткае цяпло, тады ў полі, на лузе вам раптам усміхнецца, расцвіўшы, апошні адуванчык, а то і затрапеча, прагнуўшыся, матылёк...

Ёсць у мяне невялікая запаветная палянка, парослая магутнымі дубамі. Яшчэ ў дзяцінстве познай восенню я звычайна наведваўся сюды за жалудамі. Сабраныя на палянку жалуды спачатку сушацца на печы, пасля лушчацца. Сцюдзёнай зімой жменя жалудоў, крыху падпражаных на патэльні і размалатых пасля на ручным млынкі, заварваецца ў чыгунку. Атрымліваецца духмяны напітак, падобны на каву. Ласуешся «лясной» кавой і ўспамінаеш цішыню вясеньскага лесу...

Звычайна ў гэты час ён нібы асветлены чырвоным ззяннем рабіны. Лес пасвятлеў, распрануты. На галінках павіслі пацеркі дажджынак. Але хача сонца і няма — зоры, зоры рабінавыя палымнеюць!

У паветры, здаецца, пахне яблыкамі. Водар яблыкаў робіцца мацнейшым і прыводзіць мяне да лясной яблыні-дзічкі.

Вакол яе, па акружнасці кроны, ляжаць апалыя на пажоўклую траву яблыкі. А на краі палянкі волат лесу — стары разгалісты дуб, які нібы адсунуў ад сябе дрэвы доўгімі сваімі сукамі. І жалуды чмякаюцца ў траву, як важкія дажджавыя кроплі.

Дзіўлюся на дуб і думаю, што не заўважыш розніцы ў лістоце і двух, і двух дзесяткаў дубоў, але па жалудах можна дзяліць іх на сарты, як яблыні, таму што няпроста знайсці побач дрэвы, у якіх жалуды былі б аднолькавымі па форме, афарбоўцы, памерах і тэрмінах паспявання. Толькі смак, напэўна, аднолькавы ва ўсіх жалудоў. З верасня да красавіка кормяцца імі шматлікія лясныя жыхары: лясныя галубы, мышы, казулі, дзікі, ласі.

Зараз зямля пад дубамі нібы перакапана, перамешана з травой і лісцем. Відаць, кожную ноч сюды наведваецца статак дзікоў на жыроўку. Летам дзікоў у нашым лесе не сустранеш, а вось надышла восень, паспелі жалуды — і дзікі тут як тут... Жалудоў, праўда, сёлет хопе ўсім: год на іх ураджайны. Хутка і мой рукзак паўнюцькі — як падняцькі!

Сяджу пад дубам на старым заімшэлым карчы і слухаю цішыню...

Раптам да мяне далацелі крапаючыя гукі, быццам нехта найгравае на жалейцы сумную мелодыю. Хутка яны перараслі ў зладжаны хор. Але загадкавых спевакоў не было бачна. Хаваючыся за дрэвамі, падышоў бліжэй. Нарэшце ў засені дубоў убачыў невялікую рабіну, якую нейкім цудам абмі-

нулі гарластыя, мітуслівыя дразды, а на ёй, сярод сакавітых гронак, чародку чырвонагрудых снегіроў. Падсвечаная рабінавым святлом палянка, здавалася, мела цудадейную акустыку. І снегіровыя пералівы, звычайна ціхія, каціліся з аднаго канца палянкі да другога.

Цудоўна, калі прыглушаную цішыню восені напаўняе песня, хаця і ціхая, сумная!

Снегіры з'яўляюцца ў нас у лістападзе. Час іх прылёту называюць «снегіровай парой». Разам са снегірамі ў нашым лесе можна ўбачыць гасцей з Поўначы — дымчатых амялушак-свірысцеляў.

У амялушкі ёсць народнае старадаўняе прозвішча — красава. Убачыць яе ў асеннім шэрым лесе — вялікая радасць, такая гэта святочная птушка: чырванавата-шэрая, з жоўтай акаёмкай па хвасце, з чырвонымі і белымі плямамі на крылах і з пухватым вострым чубком на даволі вялікай галаве. Да нас яна прылятае ў час спелай рабіны, калі ў тайзе няма чым паласавацца. А паласавацца амялушка вельмі любіць і заўжды ёсць з прагнасцю: хапае ягаду і глытае, хапае і глытае, не раздзёўваючы, усё спяшаецца, быццам баіцца, што хтосьці адбярэ здабычу. «Апрацаваўшы» адно дрэва, птушкі шукаюць наступнае, вандруючы па лесе. А скончыцца рабіна, пачнуць ласавацца ягадамі ядоўцу.

Наўсцяж палянкі спакойна, зрэдку чапляючы галінкі шырокімі лапатамі рагоў, ішоў лось. Ён быў на высокіх нагах, і ад гэтага яго грувасткае тулава здавалася зусім лёгкім. Лось спыніўся на імгненне, паглядзеў у мой бок, яго гарбанагая галава з вытыркнутай верхняй губой была добра бачна, і пайшоў, не спяшаючыся, далей. Час ласіных вяселляў ужо скончыўся, і ён, нейкі палагднелы, ішоў, па-гаспадарску рассяваючы маладыя дрэўцы, быццам упэўнены, што лес належыць яму і што ён сам складае багацце лесу.

Сустрача з ласём выклікае заўжды асаблівае пачуццё. Тут і збянтэжанасць перад магутнасцю волата, і здзіўленне постацю і незвычайнай лёгкасцю на бягу, калі ён імчыцца, ускідаючы доўгія, моцныя ногі, — нават у балоце альбо ў снезе па бруха (тады лось быццам плыве: ног амаль не бачна).

Збіраючы жалуды, я некай міжволі нагроб на палянцы цэлую кучу апалага лісця. Зрабіў у ёй маленькае паглыбленне, накідаў туды сухой ігліцы з-пад елак і падпаліў. Хутка ў лесе запахла дымам — сапраўдным водарам восені. Ужо пачынала вечарэць, змрок у гэтую пару наступае хутка.

Моцна заснулі дрэвы да вясны.

Анатоль БАЯРОВІЧ.

ВІНШАВАННІ ПЕДАГОГУ

У гэтыя дні ў Мар'іну Горку ідуць і ідуць пісьмы з віншаваннямі ветэрану педагогічнай працы Веры Рыгораўне Івановай з выпадку яе 80-годдзя з дня нараджэння.

Вялікі жыццёвы шлях за плячамі юбіляра. Вера Рыгораўна працавала настаўніцай, была на партыйнай і савецкай рабоце, доўгія гады працавала дырэктарам школы. Шмат сіл і энергіі аддала яна сваім выхаванцам — мар'інагорскім школьнікам многіх пакаленняў. Вера Рыгораўна дапамагала таксама многім настаўнікам удасканалаваць сваё майстэрства, многія гады кірала-

ла раённым метадычным аб'яднаннем настаўнікаў гісторыі.

Радзіма высокая ацаніла шматгадовую працу В. Р. Івановай. Яна ўзнагароджана ордэнам Леніна, ёй прысвоена ганаровае званне заслужанага настаўніка БССР, уручаны нагрудны знак «Выдатнік народнай асветы СССР».

А паштальён усё прыносіць пісьмы ад яе вучняў, якія жывуць у розных гарадах краіны. І ў кожным — удзячнасць настаўніцы і пажаданні добрага здароўя.

В. АРЛОУ.

ЦІ НЕ ЗАБЫЛІ ВЫ ПАПІСАЦА НА ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»

Паважаныя землякі! Многія з вас пастаянна атрымліваюць і чытаюць нашу газету. «Голас Радзімы», як сведчаць вашы пісьмы, — тая духоўная павязь з роднай зямлёй, якая так патрэбна чалавеку на чужыне. З нашай газеты вы даведваецеся пра падзеі на Бацькаўшчыне, пра тое, чым жыве зараз савецкі народ.

І ў 1987 годзе газета будзе кожны тыдзень прыносіць у ваш дом весткі з Беларусі, раскажваць пра наш сённяшні дзень, пра традыцыі нацыянальнай культуры і яе здабыткі, пісаць пра мясціны вашага дзяцінства і маладосці, родныя гарады і вёскі.

Нагадваем адрасы фірм і арганізацый, праз якія вы можаце аформіць падпіску на газету «Голас Радзімы» на 1987 год.

У іншых краінах падпіску праводзяць магазіны, якія супрацоўнічаюць з «Міжнароднай кнігай».

АУСТРАЛІЯ

New Era Books & Records,
60—68 Shepherd Street,
Marrickville, N.S.W. 2204

АРГЕНТЫНА

Szmid Sergio
Directorio 486
1822 Valentin Alsina
Buenos Aires

АУСТРЫЯ

Globus Vaz,
A-1206 Wien,
Höchstädtplatz. 3

БЕЛЬГІЯ

Association
Belgique — U.R.S.S.
21, rue du Meridien
1030 Bruxelles

ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ

Central Books Ltd.,
14 The Leathermarket,
London SE1 3ER, England

ГРЭЦЫЯ

Kultura
10, Tsimiski st.
Thessaloniki
Synchroni Epochi
Solonos, 130
Athens 145

ІТАЛІЯ

Libreria Italia — U.R.S.S.
Piazza della Repubblica. 47
00 185 Roma

КАНАДА

Progress Books
71 Bathurst Street
3rd Floor
Toronto, Ont., M5V 2P6

ІСПАНІЯ

Libreria Rubinos
Alcala, 98
Madrid — 28009

ФРГ

Kubon und Sagner
P.O. Box 34 01 08
D-8000 München 34

ЗША

Znanie Book Store
5237 Geary Boulevard
Victor Kamkin Bookstore,
INC
San Francisco, 94118. CA

МЕКСІКА

Ediciones de Cultura
Popular S.A.
Balderas, 49
Mexico 1, D.F.

ШВЕЦЫЯ

Förbundet Sverige —
Sovjetunionen
Katarinavägen 20, 1 tr
E-116 45 Stokholm

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen Kirjakauppa Oy
Subscription Department
Postilokero 128
99191 Helsinki 10

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe
2, Rue de Buci
75006-Paris. France

Les Livres Etrangers, S.A.
10, Rue Armand-Moisaut
Cedex 15
75737-Paris. France

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau
14, rue J.-J. Rousseau
1201 Geneve

Pinkus genossenschaft
Froschgangasse 7
8025 Zurich 1

НІДЭРЛАНДЫ

Pegasus Boekhandel
Ieidsestraat 25
Amsterdam

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1781